

2011 Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı: 27, s.41-51**ANKARA İLİ DAMIZLIK SÜT SIĞIRI YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİNİN
HİZMETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ***Onur ÖZYILMAZ¹
Haşim ÖZÜDOĞRU²**ÖZET**

Demokrasi kültürünün oluşmasına ve hukukun üstünlüğüne inancın yerleşmesinde, sivil toplum örgütlerinin önemli bir yeri vardır. Bu nedenle örgütlenme hakkı modern dünya'da temel insan hakları arasında yer bulmaktadır. Türkiye'de kurulmuş Damızlık Birliklerinin asli görevleri Birlik Ana Sözleşmesinde de belirtildiği gibi; Hayvan Islahı yapmak ve üyelerinin işletmelerine her türlü hizmeti götürmektir. Bunlara ek olarak Tarım Bakanlığı tarafından verilen yetkilere istinaden, üyelerinin devlet desteklerini hazırlamak ve üreticisine dağıtılmasını sağlamaktır. Araştırma ankete dayanan verilerle yürütülmüştür. Ankara İli Damızlık Süt Sığırları Birliğinin kayıtlarından elde edilen verilerin yanı sıra yüz yüze görüşme tekniği de kullanılmıştır. Araştırmada örneğe alınacak üye sayısı basit tesadüfî örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Ankara Damızlık Süt Sığırları Yetiştiricileri Birliğine üye işletmeler arasından 83 üye işletme rastgele seçilerek incelenmiştir. Yetiştiricilerle yapılan görüşmelerde birliğin yetiştiricilerine sunduğu hizmetler olan, suni tohumlama ve veterinerlik hizmeti, damızlık satış, soy kütüğü kaydı, girdi temini, seminer-toplantı, hayvan besleme ve danışmanlık hizmetleri v.b. hizmetlerden yetiştiricilerin genel olarak memnun oldukları ve birliğin bu konudaki çalışmalarından tatmin oldukları gözlenmektedir. Yetiştiriciler süt fiyatlarının düşüklüğünden, destekleme miktarlarının yetersizliğinden ve çiftçilere sağlanan kredilerin faizlerinin yüksek olmasından sıkıntı duymakla birlikte hayvancılık piyasasının durgun olmasından kaynaklanan damızlık satışlarının değerinin altında olması nedeni ile Ankara Birlik'ten daha fazla beklenti içerisine girdikleri gözlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yetiştirici Birlikleri, Kooperatifleri, Örgütlenme, Ankara, Süt Sığırcılığı

**EVALUATION OF SERVICES IN ASSOCIATION OF RAISERS THAT HAVE
VEALS USED for BREEDING in ANKARA****ABSTRACT**

Nongovernmental organizations have an important role in taking place in the society of belief in the superiority of law and the culture of democracy. So, the right of being organized in the society is one of the fundamental human rights in modern world. there are some valuable works in relation to this subject in which is one of the main duties of the associations of raisers that have veals used for breeding. Main duties of Associations, as explained in the main agreement of Association, make an amelioration in animal and give all of the services to the members. In addition to this, by depending on the authorities provided by the Ministry of Agriculture, they prepare the subventions of government to the

* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde İşletme Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

¹ MEB, onurozyilmaz34@hotmail.com

² Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi ozudogru@gazi.edu.tr

members and try to deliver them for those. As pertaining to this, it's investigated in detaily this work how the main duties of associations of raisers that have veals used for breeding in Ankara are to be reflected to the members. By being benefit from both the technique of interview and the datas obtained from the registrations of association in Ankara, the investigation was done by some datas relying on the survey. The members who were investigated in this work, totally 83 instutions, were specially chosen from the those of the associatons of raisers that have veals used for breeding in Ankara. According to the interviews that were made by the raisers, they show that the raisers are usually happy from these activities arranged by the association in Ankara, for example, some seminars and meetings, the confidence of input, the registration of family tree, sales of veals for breeding, the services of veterinary and artificial insemination, feeding of animals and the services of consultancy etc. Furthermore, we see that they sufficiently satisfy from these works that are being done by the association in Ankara. On the other hand, because of the raisers have mostly some problems, including the low prices of milk, getting the bank loans with lower interest and the quantities of subvention of government, they usually expect to be supported from the association in Ankara so many things about them, by reason of insufficient value of sales in breeding derived from the stagnation in raising livestock in marketing.

Key Words: Association of Raisers, Cooperatives, Organization, Dairy Farming

1. GİRİŞ

Bireyler topluluk halinde yaşamaya başlamalarının ardından bir çok ekonomik ve sosyal faaliyeti birlikte yaparak elde edecekleri faydaları artırmayı amaçlamışlardır. Bu amaçla tarım ve tarım dışı kooperatifleri kurmuşlardır. Kooperatif, bireylerin tek başlarına yapamayacakları veya beraber yapmalarında yarar bulunan işleri en iyi bir biçimde ve maliyet fiyatına yapmak üzere dayanışma suretiyle ekonomik güçlerini bir araya getirmeleridir (Özüdoğru, 2004:7, Mülayim, 2003: 56).

Gelişmekte olan ülkemizde hayvansal ürünlere, diğer bir deyişle hayvansal proteine duyulan ihtiyaç da artmaktadır. Hayvansal proteinler, sığır, koyun, küçük evcil hayvanlarla ve su ürünlerinden elde edilmektedir. Bunlar içinde de süt ve eti en çok temin ettiğimiz hayvan sığırlardır (Dostoğlu, 1981: 47).

İnsanların sağlıklı, beyinsel ve bedensel açıdan güçlü olması ile süt ve et tüketimi arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar, süt ve et mamullerinin fazla tüketildiği ülke ve bölgelerde yaşayanların, daha sağlıklı ve ortalama yaşam sürelerinin daha uzun olduğunu göstermiştir (İçöz, 2004: 24).

Türkiye'de 1946–1960 yılları arasında, İkinci Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkan sıkıntıları ve açlık sorunlarını yok etmek amacıyla tüm dünyada olduğu gibi, tarımsal ve hayvansal üretime özel önem verilmiş ve elde edilen ürünlerin değerlendirilmesi amacıyla SEK, EBK, YEMSAN ile Yapağı ve Tiftik A.Ş. gibi hayvancılık sektörü için oldukça önemli olan KİT'ler kurulmuştur. 1961–1980 yılları arasında SEK, EBK ve YEMSAN gibi kuruluşlar büyüyerek sektörün en önemli ve güçlü kuruluşları haline gelmişlerdir (Saçlı, 2007: 37).

904 sayılı Hayvan Islah Kanununun bazı maddeleri 28.02.1995 tarihinde 4084 sayılı Kanunla değiştirilerek ıslah amacı yetiştirici birliklerinin kurulabilmesine imkân tanınmış; her türlü hayvan ıslahı ile ilgili çalışmaların belirli esas ve usullere göre yapılması hususunda tedbirler almaya, ıslah amacı yetiştirici birliklerinin kurulmasını öngörmüştür.

Birlikler; Islah Amaçlı Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri Hakkındaki Yönetmelikle kendilerine verilen görevleri yerine getirmeye çalışmaktadır. İlgili yönetmeliğin ilk maddesinde yönetmeliğin amaçları açıklanıp, bunlardan bir kısmı; Üyeler arasındaki dayanışmayı sağlamak, üyelerine mesleki eğitim vermek, önsöykütüğü, soykütüğü ve döl kontrolü faaliyetlerini yürütmek, üyelerinin hayvanlarına sağlık ve suni tohumlama hizmeti vermek, üyelerince yetiştirilen hayvanlarının satışının organize etmek, yetiştiricinin ürünlerinin değer fiyata satışını sağlayacak tedbirler almak v.b. şeklinde özetlenebilir (Anonim, 2009).

Ankara Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği 1995 yılında kurulmuş daha sonra çalışmalarına ara vermiş ve 12.08.2003 yılında yapılan Olağanüstü Genel Kurul ile çalışmalarına tekrar başlamıştır. Birlik; Soykütüğü ve Önsöykütüğü Birimi, Hizmet İşler Birimi, Veteriner Sağlık İşleri Birimi, Mali İşler Birimi, İdari İşler Birimi olmak üzere beş adet birimde 25 kişilik bir teknik kadroyla üreticilerine hizmet vermektedir. Birlik, 2003 yılından bu güne hayvan kimliklendirme ve hayvan ıslahında alt yapılarının oluşturarak ciddi mesafeler almıştır. Birlik bünyesinde çalıştırdığı teknik kadrolarla (ziraat mühendisi ve veteriner hekim) yetiştiricinin hizmetlerinde kaliteyi artırmış ve özel kayıt sistemleri kurarak (e-ıslah ve e-birlik, veri tabanları) kimliklendirme ve verim kayıtlarında doğruluklarını artırmaya başlamıştır. Ayrıca birliğin, yapmayı planladığı teknik, eğitim v.b. projelerle daha da ilerisini hedeflemektedir. Ayrıca birlik üreticinin üretmiş olduğu ürünlerin değer fiyatı üzerinden toplu olarak pazarlanmasını sağlamaktadır ve işletme girdilerini de minimize edecek çalışmalar; örneğin, fabrika yemi, yem bitkisi alımı, yem bitkisi tohumu v.b. alımları toplu olarak gerçekleştirmektedir (Anonim, 2009).

2. TÜRKİYE'DE HAYVANCILIĞIN DURUMU

Ülkemizde hayvancılık sektöründe son yıllarda önemli değişimler olmuş, büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığımız önemli düzeyde azalmıştır. Birim hayvan başına verim miktarında artış olmakla birlikte birim hayvan başına verim düzeyi hala gelişmiş ülkelerin verimlerinin oldukça gerisindedir. Hayvancılıkta tavukçuluk hariç çeşitli nedenlerle üretimde beklenen artış sağlanamamıştır (organik.bahcesehir.edu.tr, 2005).

Türkiye'nin 1970-2006 yılları arası dönemdeki hayvan varlığı incelendiğinde tavuk ve hindi hariç bütün türlerde önemli düzeyde bir azalma olduğu görülmektedir (Çizelge 1). Bu kadar hızlı bir düşüşün meydana getireceği üretim azalmasının hayvan başına verimdeki artışla karşılanması oldukça zordur (organik.bahcesehir.edu.tr, 2005).

Çizelge 1 Türkiye Hayvan Varlığının Değişimi

Tür	1970	2006	Değişim (%)
Sığır	12 756 000	10 871 364	- 15
Koyun	36 471 000	25 616 912	- 30
Kıl keçi	15 040 000	6 433 744	-57
Ankara Keçisi	4 443 000	209 550	-95
Manda	1 117 000	100 516	-91
Tavuk	32 313 000	286 121 360	+ 785
Hindi	2 023 000	3 226 941	+ 60

Kaynak: tarım.gov.tr (2006)

Ülkemizde büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren sürekli artış gösterirken, 1980'li yıllardan sonra ani bir düşüş göstermiştir. Bu düşüşe 1980-1985 yılları arasında hayvancılık istatistiklerinde yapılan yöntem değişikliğinin yanı sıra 1980 yılı sonrası yaşanan terör, göç ve uygulanan hayvancılık politikaları neden olmuştur (forum.veterinerhekimiz.com, 2009).

Türkiye'de hayvansal üretimle ilgili istatistikler yeterince güvenilir değildir. Et üretimi ile ilgili istatistikler sadece mezbaha kesimleri ve kurban bayramındaki kesimleri içermektedir. Hâlbuki ülkede mezbaha dışı kesim yaygın olduğu gibi, kurban bayramı kesimlerini de doğru olarak ölçmek mümkün değildir. Süt üretimi ise sağılan hayvan sayısı ile hayvan başına süt verimi esas alınarak tahmin edilmektedir. Ülkemizde son 35 yılda kanatlı dışındaki hayvan sayıları önemli miktarda azalırken, sığırcılıkta birim hayvan başına verimde artış olduğu için sığır et (%181) ve süt (%75) üretimi artmıştır. Söz konusu dönemde tavuk eti 10 kat, tavuk yumurtası ise 7 kat artış göstermiştir (Çizelge 2) (organik.bahcesehir.edu.tr, 2005).

Çizelge 2 Türkiye Hayvansal Ürünler Üretimi (Ton)

Et	Tür	1970	2005	Değişim (%)
Et	Sığır	114 493	321 681	+ 181
	Manda	20 000	1 577	- 92
	Tavuk	97 320	936 697	+ 862
	Keçi	59 000	12 390	- 79
	Koyun	267 000	73 743	- 72
	Hindi	4 660	42 709	+ 816
	Toplam Et	571 695	1 559 925	+ 173
	Süt	Sığır	5 722 600	10 026 202
Keçi		481 600	253 759	- 47
Koyun		860 000	789 877	- 8
Manda		279 000	38 058	- 86
Toplam Süt		7 343 200	11 107 896	+ 51
Tavuk yumurtası		95 700	674 912	+ 605

Kaynak: tarım.gov.tr (2005)

Ülkemizde 1970-2005 yılları arası dönemde kişi başı hayvansal ürün tüketimi ile ilgili bilgiler Çizelge 3'de verilmiştir.

Çizelge 3. Türkiye'de Kişi Başı Hayvansal Ürün Tüketimi (1970-2005)

Hayvansal Ürün	Yılda kişi başı tüketim miktarı		
	1970	2005	
Kırmızı et, kg	12.9	5.7	19.30
Kanatlı eti, kg	2.9	13.6	
Süt, lt	206	154	
Yumurta, adet	48	167	

Kaynak: organik. bahcesehir.edu.tr (2005)

Çizelge 3'de de görüldüğü gibi 35 yıllık dönemde gelişmiş ülkelere oranla düşük olan kırmızı et ve süt tüketimi artış yerine düşüş göstermiş, kanatlı eti ve yumurtası tüketiminde ise önemli artışlar sağlanmıştır. Bu nedenle ülkemizde son yıllarda daha çok kanatlı sektörünün gelişme gösterdiği, yapılan tüm çalışmalara rağmen hayvancılıkla ilgili doğru ve uzun vadeli politikalar uygulanmadığı için kırmızı et ve süt tüketiminde beklenen ve istenen gelişme sağlanamamış, son 35 yılda su ürünleri hariç kişi başı hayvansal ürün tüketiminde sadece 3 kg'lık bir artış sağlanabilmiştir. Bu nedenle, günümüzde insanlarımızın sağlıklı ve dengeli beslenmesinde önemli bir yeri olan hayvansal ürünlerin kişi başı tüketim miktarı gelişmiş ülkelerdeki düzeye çıkarılamamıştır. Bununla birlikte, son yıllarda ülkemizde hayvan yetiştiricilerinin örgütlenmesinin, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından yem bitkileri üretimi ve hayvancılıkla ilgili desteklerin artırılmasının, hayvansal üretimde olumlu gelişmelere neden olduğu gözlenmektedir. Ancak, hayvansal üretim ve tüketim düzeyinin artırılması ve gelişmelerin kalıcı olabilmesi için bu desteklerin artırılarak devam etmesi, uzun süreli hayvancılığı geliştirme politikası ile desteklenmesi gerekmektedir.

3. ARAŞTIRMA BÖLGESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

26.897 km²'ik bir alana sahip olan Ankara, 39°57'N enlemi ile 32°53'E boylamları arasında yer almaktadır. Ortalama olarak deniz seviyesinden yüksekliği 890 metredir. Doğusunda Kırıkkale ve Kırşehir, kuzeyinde Çankırı ve Bolu, kuzeybatısında Bolu, batısında Eskişehir, güneyinde Konya ve Aksaray illeri bulunmaktadır.

Ankara, Orta Anadolu'nun kuzeybatısında bulunan Kızılırmak ve Sakarya nehirlerinin kollarının oluşturduğu ovalarla kaplı bir bölgedir. Bu bölgede orman alanları ile step ve bozkır alanlarını bir arada görmek mümkündür. İlin kuzey sınırının Kuzey Anadolu sıra dağlarının kolları olan dağlar, Orta Anadolu düzlüklerinin devamı olan ovalar çizer. Güney kısmında Tuz Gölü çanağı, Kepez Ovaları ve Hacıbekirözü gibi düzlükler bulunur. Bu düzlükler arasında volkanik Karadağ ile Karasimir Dağı, Paşa Dağı ve Teke Dağı yükselir. Ankara, Orta Anadolu'nun kuzeybatısında bulunan Kızılırmak ve Sakarya nehirlerinin kollarının oluşturduğu ovalarla kaplı bir bölgedir. Bu bölgede orman alanları ile step ve bozkır alanlarını bir arada görmek mümkündür. Ovalık bir alanda kurulan İlin yüzölçümünün; yaklaşık % 50'sini tarım alanları, % 28'ini ormanlık ve fundalık alanlar, % 12'sini çayır ve meralar, % 10'unu tarım dışı araziler teşkil etmektedir.

İlin geniş arazisinde yer yer iklim farklılıkları görülür. Güneyde, İç Anadolu ikliminin bariz özellikleri olan step iklimi, kuzeyde ise, Karadeniz ikliminin ılıman ve yağışlı halleri görülebilir. Kara ikliminin hüküm sürdüğü bu bölgede kış sıcaklıkları düşük, yaz ise sıcak geçer. En sıcak ay Temmuz-Ağustos, en soğuk ay ise Ocak ayıdır İl bazında ortalama sıcaklık 10-13°C arasında, aylık ortalama yağış miktarı da 11-55 mm arasındadır. En yüksek sıcaklık değeri 41.4°C, en düşük sıcaklık da sıfırın altında 32.2°C olarak ölçülmüştür. Donlu günler sayısı yılda ortalama 60-117 arasında, karla örtülü günler sayısı ise yılda toplam 10-70 gün arasında değişmektedir. En yüksek kar kalınlığı 82 cm. olarak ölçülmüştür (Anonim, 2010).

Tarım, Ankara ekonomisi içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. 927 yerleşim biriminde 85.069 hane halkından 68.512'si tarımla ve/veya hayvancılıkla uğraşmaktadır. Sadece hayvancılıkla uğraşan hane halkı sayısı da 3.026'dır. Yerleşim yerlerinde arazinin kullanılış biçimine bakıldığında; toplam yerleşim yeri alanı olan 22.224.630 dekar arazinin 6.554.775

dekarı tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. 5 milyon 934 bin 299 dekar arazi sulanabilmektedir (aso.org.tr, 2009).

4. MATERYAL VE YÖNTEM

4.1-Araştırma Modeli

Araştırmada uygulanacak model olarak tarama modeli seçilmiştir. Araştırma anket yoluyla elde edilen bilgilere dayanan verilerle yürütülmüştür. Ankara İli Damızlık Süt Sığırcı Yetiştiricileri Birliğinin kayıtlarından elde edilen verilerin yanı sıra yüz yüze görüşme tekniği de kullanılmıştır. Evren; Ankara İli Damızlık Süt Sığırcı Birliğinin üyelerinden oluşmaktadır. Evreni temsilen araştırmanın sınırlılıkları dikkate alınarak örneklem belirlenmiştir. Çalışmanın teorik bölümünde literatür taraması yapılmış, kurum kuruluş ve üniversite kütüphanelerinden bu alanda yayınlanmış yerli ve yabancı kitap ve makaleler, web siteleri ve konuyla ilgili diğer yayınlar incelenmiştir. Araştırma gözlem ve görüşme metodlarıyla ve Ankara İli Damızlık Süt Sığırcı Birliğinin kayıtlarından elde edilen bilgilerle desteklenmiştir. Ankette Ankara İli Damızlık Süt Sığırcı Yetiştiricileri Birliğinin üyelerinin, beklentileri, öneri ve şikâyetleri belirlenip ölçülmeye çalışılmıştır.

Anket verileri değerlendirilerek sayısal veriler çizelgeler halinde düzenlenmiş, ayrıca veriler yorumlanarak araştırma bulguları tartışılmıştır. Elde edilen bulguların ışığında sorunlar tespit edilmiş ve bunlara çözüm önerileri getirilmiştir.

Evren; Ankara ili Damızlık Süt Sığırcı Birliğinin üyelerinden oluşmaktadır. Evreni temsilen araştırmanın sınırlılıkları dikkate alınarak örneklem belirlenmiştir. Örnekleme aşamasında öncelikle söz konusu araştırma bölgesinde Ankara Damızlık Süt Sığırcı Yetiştiricileri Birliğinin verilerinin değerlendirilmesi ve yetiştiricilerin görüşleri de alınarak, toplam 647 yetiştirici işletme evreni oluşturacak şekilde tespit edilmiştir.

Çerçeve tespit tablosunda yer alan işletmelerin süt teslim ettikleri miktara göre dağılımını gösteren frekans tablosu düzenlenmiştir. Bu dağılım normal dağılım olarak tespit edilmiştir. Evreni temsil eden örnek hacmi aşağıdaki formüle göre tespit edilmiştir (Miran, 2007: 135);

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\sigma_{p_x}^2 + p(1-p)}$$

Formülde:

n= örnek hacmi

p = üzerinde çalışılan özelliğin anakitledeki oranı

$\sigma_{p_x}^2$ = Oranın Varyansı

N= Populasyon sayısı

Formülde değerler yerine konulmuş ve örnek sayısı 83 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca yerinde bulunamayacak işletmeler için örnek işletme sayısının %10'u kadar yedek işletme belirlenmiştir.

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma kapsamına alınan 83 yetiştiricinin yaş durumları incelendiğinde üyelerin %37,3 gibi büyük bir kısmı 41-50 yaşları arasında ve %33,8 gibi bir kısmı da 31-40 yaşları arasında yer almaktadır. Üyelerin %43,4 gibi büyük bir kısmı ilköğretim mezunudur. Bu durum, üreticilerin eğitim seviyelerinin düşük olduğunu göstermektedir. Yetiştiricilerin

%47'sinin 5-10 arasında, %39,8'inin 11-20 arasında hayvan varlığına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yetiştiricilerin %91,6 gibi büyük bir kısmı ürününü daha kolay pazarlamak için birliğe üye olduğunu belirtirken, birliğe üye olma nedenleri arasında en az %60,2 ile üretim girdilerini daha kolay etmek için üye olduklarını belirtmişlerdir. Ziraat ürünlerinde en büyük sorun pazarlamadır. Yetiştirici tek başına bu sorunu aşamamaktadır. Birlik yetiştiricinin ürettiği ürünü değerinden pazarlama garantisi verdiği için, birlik yetiştiricileri, birliğin üyeleğini en çok ürününün daha kolay pazarlanması için birliği tercih ettiklerini söylemişlerdir. Piyasada zirai ürünler çok kolay bir biçimde temin edilebiliyor. Yetiştirici ürününü elde etmek için kullandığı ham maddeyi birlik aracılığı ile sağlayabildiği gibi bireysel olarak da temin edebilmektedir. Bu yüzden yetiştiricilerin birliğe en az oranda üye olma nedenleri arasında üretim girdilerini daha kolay temin etmek olmuştur. Birlik tarafından potansiyel olan köylerde köy konağı ve muhtarlıklarda birlik başkan ve personeli tarafından yapılan ziyaretlerle köy halkını bilinçlendirme toplantıları yapılmıştır. Bu yapılan toplantılar ve köy ziyaretleri çiftçinin birliğe üye olma avantajlarını anlama ve birliğe üye olma konusunda etkili olduğunu göstermektedir. Yetiştiricilerin %55,4 lük bir kısmı birliğin köy ziyaretleri sonucunda birliğe üye olduklarını belirtirken, %12,1 lik bölümü de birliğe çeşitli nedenlerden dolayı üye olduklarını belirtmiştir. Yetiştiricilerin %67,5'i birliğin beklentileri karşıladığını, %32,5'i ise birliğin beklentileri karşılayamadığını belirtmiştir. Yetiştiricilerin büyük çoğunluğu özellikle de hayvan sayısı fazla olan büyük çaplı işletmeler birliğin beklentileri genel olarak karşıladığını söylerken; küçük çaplı işletmeler süt fiyatlarının son zamanlardaki düşüşünden kaynaklanan nedenlerden dolayı birliğin beklentileri karşılayamadığını belirtmişlerdir.

İncelenen işletmelerde yetiştiricilerin %74,7 gibi büyük bir kısmı birliği başarılı bulduğunu, %18,1'lik bir kısmı ise kısmen başarılı olduğunu belirtirken %7,2'si de birliğin başarısız olduğunu belirtmiştir. Birliğin veteriner hizmetleri, ürün pazarlama ve soy kütüğü kayıt hizmetlerinde üyelere verdiği hizmetler üyelerin çoğunluğu tarafından başarılı bulunmasının en önemli nedenleri arasındadır.

Birliği başarısız bulan yetiştiricilerin büyük çoğunluğu birliğin ürünlerini iyi değerlendiremediğini belirtmiştir. Buradaki değerlendirmede bu çoğunluğun sağlanmasının nedenini süt fiyatındaki düşüşler belirlemiştir. Yetiştiricilerin sütün fiyatını birliğin belirlediğini zannetmesi de yetiştiricilerin bu şekilde görüş belirtmesine neden olmuştur.

Birliği başarılı bulan işletmeler, birliğin düşük faizli kredi sağlama ve veterinerlerin işletmeyi daha sık ziyaret etmeleri konusunda görüşlerini yüksek bir oranda bildirmişlerdir. Birliğin düşük faizli kredi sağlama konusunda bir çalışması yoktur. Yetiştiriciler genelde Ziraat Bankasında büyük faizli yıllık ödemeler kullanır. Ziraat bankası her zaman isteğe yeterli cevap verememektedir. İsteğe yeterli cevabı vermek için kredi verme koşulları çok ağır olduğundan çiftçi yardım alamamaktadır. Bu yüzden yetiştiriciler bu konuda birliğin çalışması olmadığı için bu konuda birliğin kendilerine yardımcı olması gerektiğini düşünmektedir.

Yetiştiricilerin %90,4 gibi çok büyük bir kısmının süt yetiştiriciliği ile ilgili herhangi bir eğitim çalışmasına katılmadığını belirtirken, %9,6 sı ise katıldığını belirtmiştir. Yetiştiriciler bu konuda birliğin çok sık bir çalışma yapmadığını ancak birlik personellerinden bire bir herhangi bir konuda istedikleri zaman bilgi edinemedikleri için yapılan eğitim seminerlerine fazla katılım sağlayamadıkları görülmektedir.

Süt yetiştiriciliği ile ilgili eğitim çalışmasına katılan yetiştiricilerin %62,5 sinin kooperatifin düzenlediği, %12,5 sinin birliğin düzenlediği eğitim çalışmasına katıldığı görülmektedir.

Yetiştiricilerin %73,5 gibi büyük bir kısmının genel kurul toplantısına katıldığını görüyoruz. Buradan çıkan sonuçta, yetiştiricilerin genel kurul toplantısına katılma konusunda oldukça bilinçli olmasıdır. Birlik yetiştiriciye her toplantıda gereken yerlere araç tahsis ederek yetiştiricinin genel kurul toplantısına katılmasını sağlamaktadır. Bu da genel kurul toplantılarına katılım oranını yükseltmiştir.

Yetiştiricilerin %45,8'i birliğin yayınlarını sürekli takip ettiği, %32,5'i ise arada sırada yayınları takip ettiği görülmektedir. Birliğin 3 aylık periyotlarla çıkardığı yayınları yetiştiricilerin takip etme konusunda düzensiz olduğu görülmektedir.

Yetiştiricilerden birlikten aldıkları hizmetleri önem sırasına göre sıralanması istenmiştir. Yetiştiricilerin %96,4'i gibi büyük bir kısmı soy kütüğü kaydının, %65,1'i suni tohumlama ve veterinerlik hizmetinin çok önemli olduğunu söylemiştir. Yetiştiriciler sırasıyla, soy kütüğü kaydı, suni tohumlama ve veterinerlik hizmeti, girdi temini, danışmanlık hizmeti, seminer ve toplantı, damızlık satışı hizmetleri önemli görmüştür. Buradan çıkan en önemli sonuç yetiştiricilerin damızlık satış hizmetini önem sırasına göre en sona yerleştirmesidir. Bu da birliğin bu konuda yetersiz kaldığını göstermektedir. Yetiştiricilerin birliğe üye olma nedenlerinden biri devletin teşviklerinden yararlanmak içindir. Birlik çalışanları ayda bir işletmeye uğrayarak küpeleme ve kayıt tutulmaktadır. Böylece ahırdaki hayvan sayısı ile merkezi sistemdeki hayvan sayısı aynı olmaktadır. Böylece yetiştiricinin işletme bilgileri güncel tutulduğu için yetiştirici teşviklerin çoğunluğundan zamanında faydalanmaktadır. Bu yüzden yetiştiriciler birliğin verdiği soy kütüğü hizmetini önem derecesine göre ilk sıraya koymuşlardır. Yetiştiriciler damızlıklarının birlik aracılığı ile değerinden satılmasını istemektedir. Piyasadaki et ve süt fiyatlarının düşük olmasından dolayı birlik damızlık hayvanlara alıcı bulamamaktadır. Bu yüzden birliğin damızlık satış hizmeti yetiştiriciler tarafından önem sırasına en son sırada görülmüştür.

Şekil 1: Yetiştiricilere göre birliğin sorumluluklarını yerine getirme durumu

Yetiştiricilerin %90,4 gibi çok büyük bir kısmı birliğin faaliyetlerinden memnun olduğunu belirtmiştir. Yetiştiricilerin genel olarak birliğin yaptığı faaliyetlerden ve özellikle tutulan

kayıtlardan dolayı birliğin faaliyetlerinden memnuluk derecesi yüksektir. Bu da birliğin verdiği hizmetlerin yetiştiricileri büyük bir ölçüde tatmin etmiş olduğunu göstermektedir.

Şekil 1 incelendiğinde yetiştiricilerin %67,47'si gibi büyük bir kısmı birliğin sorumluluklarını tam olarak yerine getirdiğini belirtirken, %26,51'i de kısmen yerine getirdiğini belirtmiştir. Birlik ve personeli yetiştiricilerin daha kolay çalışabilmesi ve işletme hakkında daha doğru ve sağlıklı bilgiler için kayıt altına alınabilecek belgeleri tutma konusunda oldukça bilinçlidir. Buradan çıkan sonuç birliğin sorumluluklarını getirme konusunda önemli bir başarı sağladığı görülmektedir.

İncelenen işletmelerin %84,3'ü birliğin yönetim kurulunu demokratik bulduğunu ve %2,4 gibi bir kısmı da yönetim kurulunu demokratik bulmadığını belirtmiştir. Birlik Ankara'nın en uzak ve en yakın köydeki yetiştiricisine aynı hizmetten aynı derecede hizmet götürmeye çalışmaktadır. Buradan çıkan sonuç; birliğin yetiştiricilere karşı adaletli ve her yetiştiriciye eşit bir şekilde davrandığını göstermektedir. Yetiştiricilerin %71,1 gibi büyük bir kısmı birlik yönetiminde söz sahibinin yönetim kurulu başkanı olarak gördüğünü belirtmiştir. %22,9 gibi küçümsenmeyecek bir orandaki yetiştiricide bu konuda fikir sahibi olmadığını belirtmiştir. Genelde birlik söz sahibi yönetim kuruludur. Yetiştiriciler yöneticileri her zaman görmediği için bu konuda fikirleri olmadığını belirtmiştir. Yetiştiricilerin büyük bir çoğunluğu da genelde bire bir başkanla irtibat kurduğu için yönetimde söz sahibi olarak başkanı gördüklerini belirtmişlerdir.

Yetiştiricilerin üretici örgütleri arasında %84,4 gibi çok büyük bir kısmı damızlık birliğini daha önemli gördüklerini belirtirken, en az %10,8 ile tarımsal kalkınma kooperatifini önemli gördüklerini belirtmiştir. Çiçiyile işletmesinde direk görüşmesi ve bire bir saha çalışmasını yapması birliğin hizmet verme açısından yetiştiriciler tarafından diğer üretici örgütler arasında daha olumlu değerlendirilmesinde etkili olmuştur.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Anketlerin analiz sonuçlarına göre yetiştiricilerin büyük bir kısmı ürününü daha kolay pazarlamak için birliğe üye olduğunu belirtmişlerdir. Ancak hayvancılık piyasasının kötü olmasından dolayı son yıllarda damızlık hayvanları elinden çıkarmakta zorlanmaktadır. Yetiştiriciler yine birliğe üye olmalarındaki en önemli etken olarak devletin verdiği hayvancılık desteklerinden faydalanmak olduğunu belirtmişlerdir. Ancak tarımda hayvancılığın desteğe en çok ihtiyacı olduğu dönemde, süt desteklemelerinin artması beklenirken uygulama modelinde değişiklik yapılmış ve destek miktarı azalmıştır. Yetiştiriciler en az oranda üretim girdilerini temin etmek için birliğe üye oldukları, dışarıdan daha ucuza da girdileri temin ettiklerini belirtmişlerdir. Süt sığırcılığında çığ süt maliyetinin, % 50-70'ini yem girdileri oluşturmaktadır. Maliyetin düşürülmesi çabalarının daha az yemle daha çok süt üretecek hayvan elde edilmesine ve daha ucuz yem sağlanmasına bağlı olacağı açıkça görülmektedir. Ucuza yem temini konusunda en önemli yöntem, kaliteli kaba yem üretimidir. Ülkemizde gerek kuraklığın etkisi gerekse de tarım arazilerinin giderek azalması ve de birkaç büyük işletme dışında silaj yapımının çok yaygınlaşmamış olması bu konudaki başarıyı olumsuz etkilemektedir. Buna bağlı olarak mevcut hayvan sayısının, birim başına üretimi yüksek, daha az sayıda hayvana indirgenmesi gerekmektedir ve yem bitkileri üretiminde ilgili birimler tarafından etkin düzenlemeler sağlanmalıdır.

Süt sığırcılığında yaşama payı yem ihtiyacının kaba yemlerden, verim payı yem ihtiyacının ise kesif yemlerden karşılanması temel prensip olmalıdır. Süt sığırlarının sınırsız yemleme halinde alabilecekleri kaba yem miktarı sınırlıdır. Bu sınırın düzeyi kullanılan kaba yemin cinsine bağlıdır. Genel bir tabirle söylemek gerekirse süt inekleri yaşama payı için canlı ağırlıklarının 1/40'ına kadar (%2,5) kuru kaba yem alabilirler. Hayvana verilecek her türlü kuru ot 4 kg'dan az olmamalıdır. Kullanılan kaba yemin ise genellikle yonca veya mısır silajı olması önerilmektedir.

Yetiştiricilerin birliğe üye olmalarında köye yapılan ziyaretlerin etkili olduğu görülmektedir. Bu şekilde birliğe üye olanların akraba, tanıdık v.s. çiftçileri bilgilendirmesiyle Birliğe üye olma zinciri daha çabuk büyümüştür. Birliğin kuruluş aşamasında köy konaklarına ve kahvelere yapılan ziyaretlerde Birlik başkanının ve personelin güven verici ve birliğe üye olma şartları konusunda çiftçileri olumlu bir şekilde bilinçlendirmesi de birliğin kısa bir süre içerisinde Ankara'nın en uzak yerlerine kadar hizmet götürüp üye kazanmasında etkili olmuştur.

Sığırcılık da üretimi olumsuz olarak etkileyen bir etmen olarak salgın hastalıkları gösterebiliriz. Şap, veba, brusella ve tüberküloz hastalıkları halen sorun olmaya devam etmektedir. Yerli hastalıklara ek olarak gebe düve dışılımı yoluyla Türkiye'ye getirilen hastalıklar da söz konusudur. Anılan hastalıklarla savaşım için öncelikli uygulamalar arasında; etkin bir eradikasyon programının yürütülmesi, Veteriner Bilgi Sistemi (Türk-Vet) ile hayvanlarının sağlıklarının kayıtlı ve izlenmesi, kaçak hayvan ve et girişinin önlenmesi, bölgeler arası hayvan hareketlerinin denetim altına alınması konuları sayılabilir. Ancak bu uygulamalar gerçekleştirilirken iki temel konu gözden uzak tutulmamalıdır. Bunlardan birisi hayvanlarda koruyucu hekimliktir. Koruyucu hekimlikte temel işlev, kamuya ait olmalıdır. İkincisi ise koruyucu hekimliğin en önemli aracı olan aşılama ve aşı üretimidir. Bu bağlamda yerli aşı üretimi yeniden canlandırılmalıdır. Hayvanlarda koruyucu hekimlik, insan sağlığını koruma açısından da yaşamsal öneme sahiptir. Bilindiği üzere birçok hastalık, hayvan ve ürünleri (süt, peynir ve et gibi) aracılığıyla insana geçmektedir.

Yetiştiricilerin büyük bir çoğunluğu işletmeye üye olurken bekledikleri hizmetin Birlik tarafından sağlandığını, sütlerin zamanında toplandığı, kayıtların düzgün tutulduğunu belirtmişlerdir. Yetiştiricilerin yaklaşık üçte birine yakın kısmı ise özellikle küçük çaplı işletmeler birliğin beklentileri karşılayamadığını belirtmiştir. Bunun sebebi olarak da süt fiyatlarındaki düşüşü göstermektedirler.

Yetiştiricilerin birliği başarısız bulma nedenlerinden en önemlisi ürününü iyi değerlendirmedeğini düşünmesidir. Yetiştiricileri bu düşünceye iten güç, durgun piyasa yüzünden Birliğin ürettiği elinden çıkarırken, değerinden daha az bir şekilde çıkarmasıdır. Ayrıca süt fiyatlarındaki düşüşü yetiştiricilerin Birliğe bağlamaları Birliğin başarısız olarak yorumlanmasına neden olmuştur. Buna rağmen yetiştiricilerin büyük bir çoğunluğu da; Birliğin ürününü zamanında aldığını ve ürün bedellerini zamanında ödediğini belirtmiştir.

Yetiştiriciler genel olarak Birliğin sütü zamanında alma, süt bedellerini zamanında ve peşin ödemesini yaptığını ve veterinerlik hizmetlerinde memnun kaldıklarını belirtmişlerdir. Yetiştiriciler Birliğin düşük faizli kredi sağlaması konusunda yetersiz görmektedir. Birliğin bu konuda bir çalışması yoktur. Bu durumda işletmeleri Ziraat Bankasından ağır şartlarda kredi almaya veya almamaya mecbur bırakmıştır.

Süt inekçiliğinin verim olarak kötü denilemeyecek bir yerde olması, sorunların göz ardı edilmesini gerektirmemeli. Kuraklığın da etkisiyle son yıllarda yaşanan kaba yem sıkıntısının aşılması, silaj yapımının önem kazandırılması, yüksek genotipli ırkların temini ve buna bağlı olarak birim hayvan başına verimin artırılması, bakım-beslemenin iyileştirilmesi, işletmelerde hijyen ve hijyen şartlarının sağlanması, sütün kalitesinin düşmesine neden olan unsurları ortadan kaldıracak tedbir ve uygulamaların da destekleme kapsamına alınması, işletmelerin her bakımdan kayıt altına alınmasının sağlanması, kayıt sistemlerinin güvenilirliğinin ve etkinliğinin yükseltilmesi hayvan barınaklarının elden geçirilip modernize edilmesi, üretim için yapılan destek ve teşviklerin büyüme ve maliyetleri düşürmeyi özendirerek şekilde olmasının sağlanması, suni tohumlama çalışmalarının etkin, kolay ve düşük maliyetle yaygın biçimde yürütülmesi, hammaddesi hayvansal ürünler olan nitelikli işleme (süt, et) tesislerinin yaygınlaşmasının sağlanması, çiftçi eğitimleri ve de hepsinden önemlisi pazarın ihtiyacı kadar üretim planlaması yapıp süt fiyatlarının canlı ve istikrarlı kalmasını sağlamak sürdürülebilir bir süt inekçiliği ve çiftçi refahı için şart görünmektedir.

7. KAYNAKLAR

- Anonim, (2009), *Ankara İli Damızlık Süt Sığır Yetiştiricileri Birliği Kayıtları*, Ankara
- Anonim, (2010), *Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, İstatistik Kayıtları*, Ankara
- Dostoğlu, A.S. (1981). *Türkiye Sığırcılığında Damızlık Sorunu İthal ve İslah Edilen Irklardan Yararlanma Düzeyi ve Ekonomik Sonuçları*, Ankara, Milli Prodükvite Merkezi Yayınları.
- <http://forum.veterinerhekimiz.com/thread-15829.html> 02.08.2009'da alınmıştır.
- <http://74.125.77.132/search?q=cache:y4Umdpc79CgJ:organik.bahcesehir.edu.tr.01.06.2009'da alınmıştır>.
- <http://www.organik.bahcesehir.edu.tr>, 28.01.2005
- http://www.aso.org.tr/kurumsal/index.php?sayfa_no=42, 21.10.2009'da alınmıştır.
- <http://www.ankara-tarim.gov.tr/pages.asp?id=42>, 11.10.2009'da alınmıştır.
- İçöz, Y., (2004), Dünya'da ve Türkiye'de Kooperatifçiliğin Gelişimi, *Teae Bakış*, No. 6, Eylül 2004.
- İçöz, Y., (2004), Bursa İli Süt Sığırcılık İşletmelerinde Karlılık ve Verimlilik Analizi, Tarımsal Ekonomi ve Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Miran, B. (2007), *Temel İstatistik*, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, İzmir.
- Mülayim, Z. G., (2003), *Kooperatifçilik*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Saçlı, Y., (2007), *AB'ye Uyum Sürecinde Hayvancılık Sektörünün Dönüşüm İhtiyacı*, DPT Uzmanlık Tezleri.
- Özudoğru, H., (2004), *Köy-Koop Kırklareli Birliği'nin Ekonomik Analizi ve Yöneticilerin Kooperatif İşletmelerinin Başarısına Etkilerinin Değerlendirilmesi*, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Ankara.